

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №45
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«08» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «07» маусым күні 21 сағаттан «08» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 07.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Сагандыкова З.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «08» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1-5 мм), найзағай. Солтүстік-батыс желі 9-14, найзағай екзінде екпіні 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 13-18 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 8-13 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1-5 мм), найзағай. Оңтүстік-батыс желі 9-14, найзағай екзінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 15-20 градус жылы.
Теріскей Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1-7 мм), найзағай. Оңтүстік-батыс желі 9-14, найзағай екзінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 13-18 градус жылы.
Жетісу Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1-6 мм), найзағай. Батыс желі 9-14, найзағай кезінде 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 11-16 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 9-14 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 19-24 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 19-24 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 17-22 градус жылы болады.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 22-27 градус жылы болады.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-шығыстан, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 18-23, күндіз 27-32 жылы.
Сауыр	Кей жерлерде жаңбыр (1-4 мм), найзағай. Жел оңтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 8, күндіз 17-22 жылы.
Тарбағатай	Кей жерлерде жаңбыр (1-4 мм), найзағай. Жел оңтүстік-батыстан 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, кей жерлерде 10, күндіз 25-30, кей жерлерде 22 жылы.
Қазақстандық Алтай	Кей жерлерде жаңбыр (2-6 мм), найзағай. Жел оңтүстік-батыстан 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 18, күндіз 22-27, кей жерлерде 30 жылы.

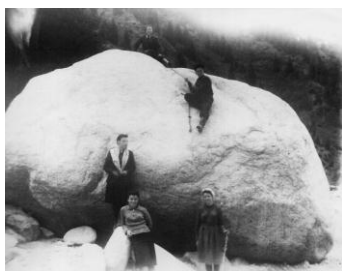
2022 жылғы 07 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен екі тәулікте (5-6 шілде) Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде жауын-шашын әсерінен, кейбір өзендерде су деңгейі көтерілді: Проходная өзені сағасы 1 см-ге, Есік өзені – Есік ГБ-те 4 см-ге көтерілуі байқалды. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 5 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 9°C-дан 19°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4172 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

Шілде-жаңбыр мен гляциалдық генезисті селдердің қалыптасуының ең белсенді кезеңі. Сонымен, 1958 жылы 6 шілдеде және 1963 жылы 7 шілдеде Есік өзені алабында апатты гляциалдық селдер қалыптасты (мореналық көлдің босауы үңгір арқылы жүзеге асты). 1958 ж. селдің көлемі 4 млн м³, 1963 ж. селдің көлемі – 5,8 млн м³, максималды шығын – 7-12 мың м³/с. 1963 ж. сел Есік көлін жойды. 1977 жылы мореналық көлдің қазаншұңқыры қайтадан сумен толды (көлемі 480 мың м³ құрады). Гидрометқызметтің ұсынысы бойынша Қазселденқорғау көлден суды алдын ала ағызуды жүргізді (420 мың м³). Көлді реттілікпен босату бойынша уақытылы қабылданған шаралар қуаты бойынша 1963 жылғы ұқсас селдің пайда болуына жол бермеді.

1950 жылғы селден қалған үйінді. Селдің көлемі – 1,5 млн м³.

1921 жылғы 8 шілдеде жаңбыр генезисті селдің пайда болуы жаппай сипат алды, алайда апатты сел Кіші Алматы өзенінің алабында қалыптасты. Түрлі деректер бойынша селдің көлемі 1,6-дан 3,2 млн м³-ке дейін болған. Апаттан Алматы қаласы (Верный қ.) ең көп зиян шекті, 500-ге жуық адам хабар-ошарсыз кетіп, қаза тапты.

1950 ж. 8 шілдеде селдер Қаскелең, Ақсай және Үлкен Алматы өзендерінің алаптарында қалыптасты. Үлкен Алматы өзені алабындағы сел апатты сипатқа ие болды. Сел жүру кезінде адамдар қаза тапты. Селден келтірілген залал айтарлықтай болды: жеті су электр станциясы зардап шекті, қалалық су құбыры, ГЭС-1 кентінің бір бөлігі, көпірлер, жолдар және т.б. қирады. Толықтай осы кітаптан оқуға болады: Яфязова Р.К. «Природа селей Заилийского Алатау. Проблемы адаптации». – Алматы, 2007. – 158 с.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "07" шілдеге**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 06.07	Мин. 07.07	08 сағ. 07.07	Күн. 06.07	Түн. 07.07	Орт. 06.07	08 сағ. 07.07	Орт. 06.07	Макс. 06.07	08 сағ. 07.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	11.1	2.1									*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			9.0			272	271				0	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			10.0			624	624	3.74	3.74	3.74	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	18.4	11.0									*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			13.0			278	277	3.99	4.08	3.89	0	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			17.0			115	113				0	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			17.0			51	51				-2	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			15.0			191	190	1.70	1.81	1.59	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			18.0			248	248				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			11.0			323	321	4.50	5.00	4.00	0	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			15.0			279	279				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			14.0			68	67				-1	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			19.0			291	289	3.01	3.36	2.80	+1	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			18.0			217	216	0.92	0.95	0.89	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ*	1133												
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			18.0			124	119	1.40	1.61	1.21	-1	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			18.0			218	220				+4	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			17.0			334	330				0	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	15.5	8.8				124	128				+5	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру

«08» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Топырақтың ылғалдануы өзгеруде, жауын-шашын түскенде өсіп, ашық ауа-райы кезінде төмендеуде, орта таулы аймақта алдыңғыдай жоғары; биік таулы аймақта мүмкін болатын қалыптан тыс мәнге жақындауда. Кей жерлерде жаңбыр (1-5 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (1-7 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Кей жерлерде жаңбыр (1-4 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (1-4 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Қазақстандық Алтай	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (2-6 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.